

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Міністерства освіти і науки України

24 квітня 2024 року № 578

Рішення
разової спеціалізованої вченої ради
про присудження ступеня доктора філософії

Здобувачка ступеня доктора філософії Олена Семененко, 1987, громадянка України, освіта вища: закінчила у 2010 році Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна за спеціальністю «Історія», працює зберігачем фондів комплексу «Музей медицини» у Харківському національному медичному університеті, Міністерства охорони здоров'я України, м. Харків виконала акредитовану освітньо-наукову програму в повному обсязі.

Разова спеціалізована вчена рада, утворена наказом Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна від «23» червня 2025 року № 0114-1/295 Міністерства освіти і науки України, м. Харків у складі:

Голови разової спеціалізованої вченої ради – Сергія Посохова, доктора історичних наук, професора, завідувача кафедри історіографії, джерелознавства та археології історичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна;

Рецензента – Сергія Литовченка, кандидата історичних наук, доцента, доцента кафедри історії стародавнього світу та середніх віків, декана історичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

Офіційних опонентів:

Віктора Гуменного, кандидата історичних наук, доцента, доцента кафедри археології та історії стародавніх цивілізацій історичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка;

Людмили Пономаренко, кандидатки історичних наук, доцентки, доцентки кафедри історії України та всесвітньої історії факультету психології та історії Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка;

Дмитра Пуховця, кандидата історичних наук, доцента, доцента кафедри історії стародавнього світу та середніх віків історичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка

на засіданні «05» вересня 2025 року прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки Олені Семененко на підставі публічного захисту дисертації «Культ Асклепія в американській історіографії (остання чверть XIX ст. – сучасність)» за спеціальністю 032 Історія та археологія.

Дисертацію виконано у Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна Міністерства освіти і науки України, м. Харків.

Науковий керівник Оксана Ручинська, кандидатка історичних наук, доцентка, доцентка кафедри історії стародавнього світу та середніх віків історичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

Дисертацію подано у вигляді спеціально підготовленого рукопису. Зміст, структура та обсяг дисертації відповідають нормативним вимогам пункту 6 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами).

Здобувачка має 3 наукові публікації за темою дисертації, з них 3 у виданнях, включених до переліку фахових видань України з присвоєнням категорії «Б» згідно дотримання вимог пунктів 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (зазначити наукові публікації):

1. Семененко О.В. Культ Асклепія у західноєвропейській та північноамериканській

історичній науці. *Zaporizhzhya Historical Review*. 2020. Вип. 2(54). С. 130–136. DOI: <https://doi.org/10.26661/zhv-2020-2-54-45>.

2. Семененко О.В. «Асклепій: збірка та інтерпретація джерел» Е. та Л. Едельштейнів – перша фундаментальна праця з дослідження культу Асклепія». *Літопис Волині. Всеукраїнський науковий часопис*. 2021. Чис. 25. С. 104-108. DOI: <https://doi.org/10.32782/2305-9389/2021.25.17>

3. Семененко О. Зміна парадигми в дослідженні культу Асклепія в історіографії США останньої чверті XIX ст. Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. 2023. Вип. 60. Т. 4. – С. 11-17. DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/60-4-2>

У дискусії взяли участь голова, рецензент та офіційні опоненти та висловили зауваження:

Посохов С.І. наголосив на актуальності теми та зауважив, що в Україні бракує праць, присвячених саме зарубіжній історіографії. На його думку, важливим здобутком дисертантки стало виокремлення трьох аналітичних дискурсів — джерелознавчого, релігієзнавчого та медичного. Такий підхід, зазначив голова ради, дав змогу комплексно окреслити культ Асклепія у науковій традиції; Посохов С.І. підкреслив, що попри методологічну різноспрямованість підходів і методів, поставлені завдання виконано. Він відзначив, що перспективними залишаються студії про взаємодію цих дискурсів і специфіку американських шкіл антикознавства. На думку голови ради, дисертація є вдалим стартом для подальших напрацювань.

Литовченко С.Д. схвалив вибір теми, адже йдеться про американську історіографію, що помітно відрізняється від європейської. На його думку, обраний ракурс дає змогу побачити вплив як традицій академічного середовища, так і політичного контексту на наукові інтереси та методику вивчення історії Давньої Греції й Риму. У цьому сенсі, зазначив рецензент, доречним є вибір саме культу Асклепі, оскільки це наочно демонструє необхідну сьогодні міждисциплінарність в наукових дослідженнях, у даному випадку поєднуючи релігійно-культурний вимір із практичною медичною проблематикою. Поєднання цих двох вимірів, на думку, С.Д. Литовченко, робить роботу актуальною та дозволяє простежити не лише специфіку розвитку культу, а й особливості сучасної американської історичної науки. С.Д. Литовченко наголосив, що авторка досягла мети, а її дисертаційна праця є повноцінним науковим дослідженням. Водночас рецензент окреслив дискусійні моменти. Зокрема, на його думку, доцільно було б у першому розділі детальніше схарактеризувати спеціально-історичні методи, застосовані для історіографічного аналізу; варто було б також конкретизувати внутрішньо- та зовнішньополітичні обставини, що впливали на спрямованість студій культу Асклепія. З огляду на поширення практичного психоаналізу в Північній Америці, корисно було б ширше висвітлити його вплив на дослідження давньогрецької релігії. Крім того, на думку С.Д. Литовченка, частина висновків четвертого розділу дисертації майже дослівно збігається із загальними висновками. Утім рецензент наголосив, що йдеться саме про дискусійні питання, які не змінюють загального висновку та позитивного враження від дисертації, яка є актуальною, науково завершеною працею, виконаною на належному теоретичному рівні. С.Д. Литовченко підсумував, що поставлені аспіранткою завдання було повністю виконано.

В.Л. Гуменний підкреслив, що попри окремі дискусійні моменти дисертація є актуальною, концептуально завершеною, а поставлена мета досягнута. Він відзначив ґрунтовне опрацювання доступної наукової літератури. Водночас, на його думку, треба було більше уваги приділити узагальнюючим працям про розвиток класичних студій у США; включення такого огляду, на його думку, збагатило б дослідження. Офіційний опонент висловив зауваження про те, що в дисертації бракує відображення ширшого контексту інтелектуальних та інституційних трансформацій американського антикознавства і його окремих галузей. Оскільки культ Асклепія вивчають представники різних дисциплін — археологи, епіграфісти, філологи-класики та історики релігії, то слід було простежити ті зміни, які відбувалися упродовж кінця XIX — XX і, зрештою, на початку XXI ст. в кожній з цих дисциплін: частину цих зрушень авторка зафіксувала дуже влучно, однак місцями

такому аналізу бракувало загального тла. Опонент зауважив, що інколи увага дисертантки зосереджувалася не стільки на американській історіографії культу, скільки на його конкретних проявах, що зміщувало фокус дослідження. Він відзначив, що часом губилася й «римська» складова проблеми. В.Л. Гуменний зазначив, що структура праці вибудована за проблемним принципом — це її сильна сторона, однак вона спричиняє повторну згадку тих самих дослідників у різних розділах і подекуди суперечливі оцінки їхнього наукового внеску. Другий розділ, присвячений найбільш ранньому етапу американської історіографії, на думку опонента, місцями потребує корекції: назви підрозділів не завжди точно відбивають зміст, а систематизація матеріалу виглядає надмірно описовою й механістичною. Однак, В.Л. Гуменний підкреслив, що наведені зауваги не змінюють загальної високої оцінки: дисертаційне дослідження є актуальним, виконаним на належному теоретичному рівні з логічним та доступним викладом; поставлені завдання розв'язано.

Л.В. Пономаренко відзначила міждисциплінарний характер дисертаційної праці. Також вона торкнулася дискусійних питань. Зокрема, Л.В. Пономаренко зазначила, що при аналізі історіографії варто чіткіше розвести й порівняти процеси, пов'язані з культом Асклепія в Стародавній Греції та Римі, адже, з огляду на хронологічні межі дослідження, вони охоплюють дуже різні проміжки часу і розгортаються у відмінних суспільствах та державах. Дослідниця також зауважила, що в роботі недостатньо висвітлено корпус праць про поширення культу в Римській імперії: фактично увага зосереджена переважно на роботах Дж. -Ренберга та К. Керенї і на питанні впливу культу на раннє християнство. Загалом же опонентка підсумувала, що попри зауваги, дисертація виконана на належному науковому рівні.

Д.С. Пуховець відзначив вдалий вибір теми та підкреслив її міждисциплінарний характер. Опонент зазначив, що дисертантка окреслила загальні тенденції досліджень культу Асклепія від кінця XIX ст. до сьогодення. Водночас, на його думку, назва «Культ Асклепія в американській історіографії (остання чверть XIX ст. – сучасність)» залишає певну двозначність: чи йдеться про історіографію США, чи про Америку як континент. Д.С. Пуховець зауважив, що у тексті дисертації авторка посилалася на «психологічні концепції, зокрема теорії К. Юнга», але доцільно було б уточнити, які саме положення мають на увазі. Попри історіографічний характер роботи, згадки античних авторів, на думку опонента, варто було б супроводити посиланнями на їхні тексти. Також Д.С. Пуховець відзначив, що подекуди дисертанткою використано терміни, що не повністю відповідають усталеній українській науковій традиції та не завжди зрозуміло, за яким критерієм окремих дослідників зараховано до американської історіографії. Висновки, на думку опонента, не в усіх випадках чітко співвіднесено з поставленими завданнями. Зокрема, теза про «наявність американської школи дослідників» не розгорнута й не доведена, хоча її обґрунтування, вважає Д.С. Пуховець, є важливим для теми. Але зазначені зауваги, підкреслив опонент, не змінюють підсумкової позитивної оцінки.

Результати відкритого голосування:

«За» 5 членів ради,

«Проти» 0 членів ради.

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада присуджує

Семененко Олені Володимирівні ступінь доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 032 Історія та археологія

Відеозапис трансляції захисту дисертації подати ся

Голова разової спеціалізованої вченої ради

Сергій Посохов

(підпис)

{Форма рішення із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки № 688 від 15.05.2024}

